

Межі

ASIA

ASIA

Територіальні межі

За часів раннього середньовіччя українські землі були одним з головних театрів подій **Великого переселення народів**. Територіальні межі «Навігатора» можна визначити ареалами пересування племен.

Показовим прикладом є гунни, які почали свою мандрівку від Алтаю, а в часи Аттіли мали головною ставкою Паннонію (територію сучасної Угорщини), звідки здійснювали походи аж до територій сучасних Франції та Італії.

Частина готів, яка рятувалася від нападу гуннів, із теренів сучасної України промандрувала зрештою аж до Іберійського півострова (Іспанія).

Болгари кочували спочатку в степах на північ від Кавказу, пізніше освоїли ще й українське Лівобережжя, а окремі болгарські орди опинилися на Балканах і в Середньому Поволжі.

Угри, які на своєму кочовому шляху зупинилися в урочищі Угорському біля давнього Києва, знайшли батьківщину на Середньодунайській низовині.

Отже, територіальними межами темних віків у контексті історії України є великі простори Євразії: від Китаю до Іберії, від Кавказу до Балтійського моря (північної межі проживання давніх слов'ян).

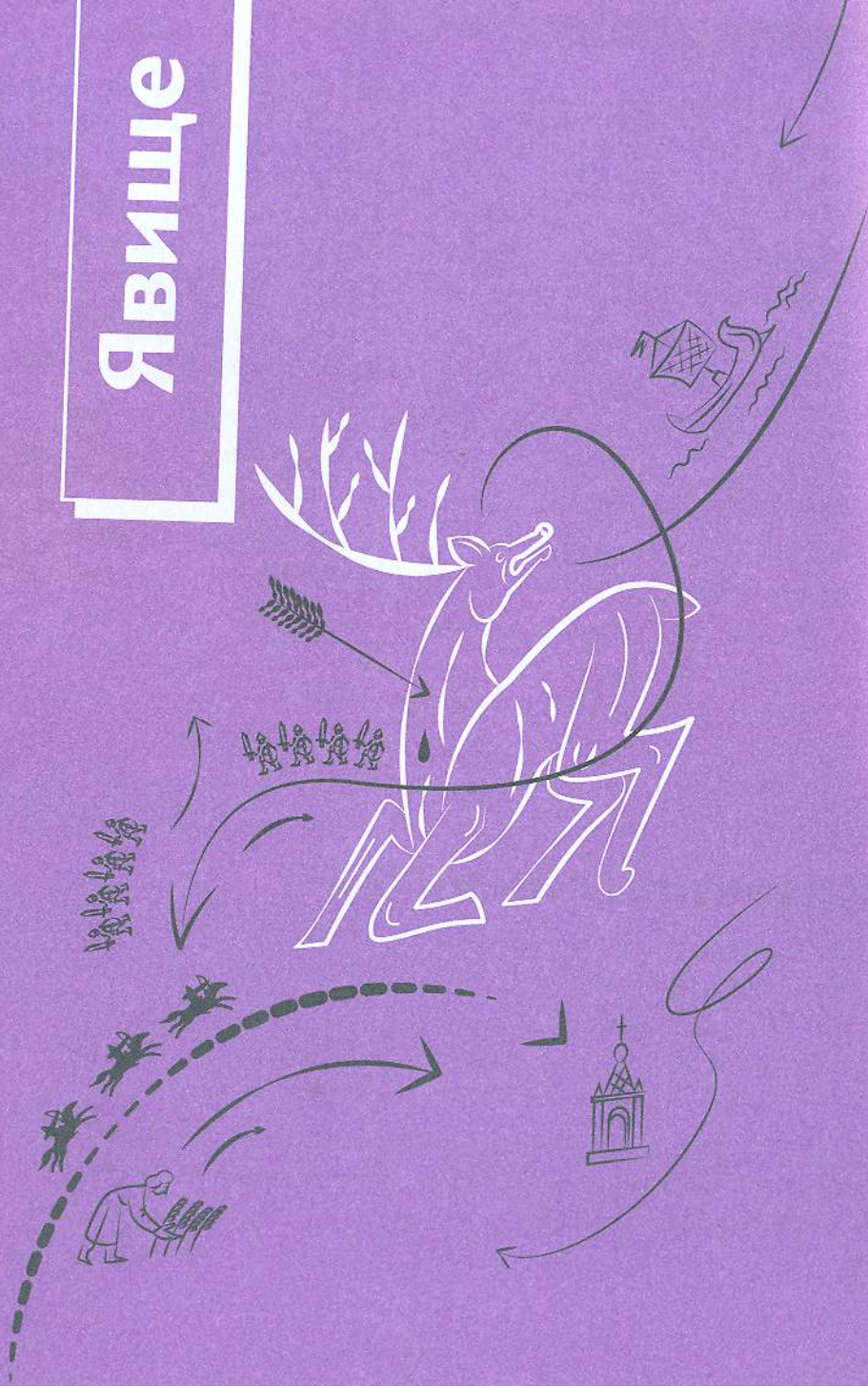
Хронологічні межі

Цей «Навігатор» висвітлює події, що відбулися між початком Великого переселення народів під кінець IV століття і початком становлення Русі.

Упродовж Великого переселення народи Євразії почали рух — і кардинально змінювали свій спосіб життя залежно від умов земель, де оселилися. Одні народи знаходили нову батьківщину, а інші — зникали без сліду.

Завершується «Навігатор» 839 роком, коли в писемних джерелах трапляється перша точно датована згадка людей «русь». Відтоді ситуація в регіоні почала помітно змінюватися.

Явище

Темними віками в європейській історії традиційно називають раннє середньовіччя, тобто VI–VIII століття. У цей час формувалися європейські християнські держави. Сама назва «темні віки» свідчить про те, що до нас дійшло обмаль джерел про ті часи.

В Україні темні віки розпочалися раніше й закінчилися пізніше, ніж у Західній Європі. Це пов'язано з тим, що імпульс знищення старого елліно-романського світу йшов зі сходу і проходив через українські терени.

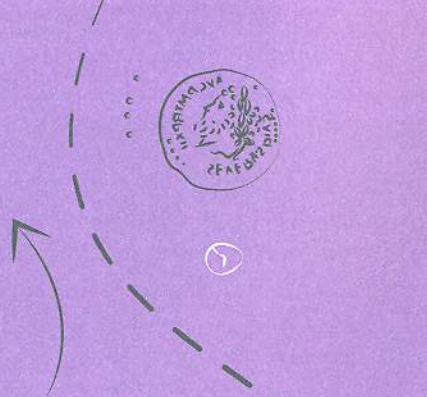
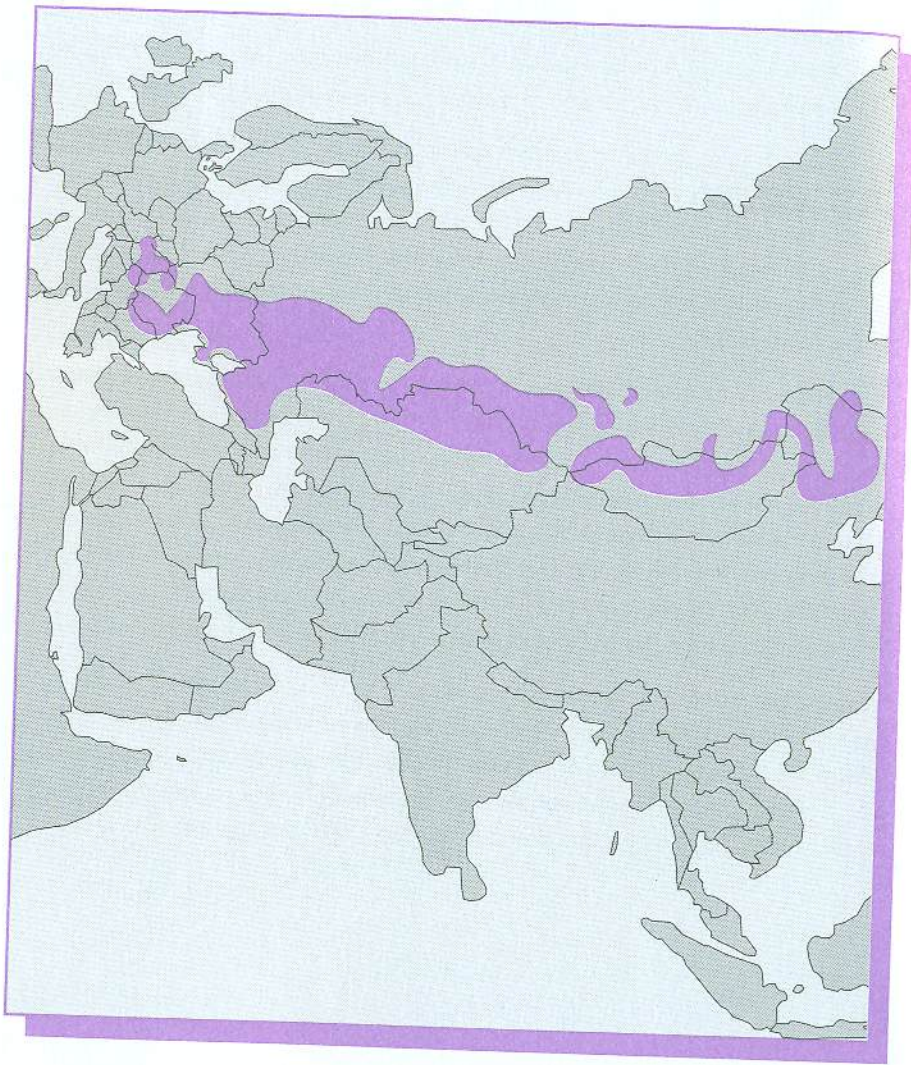
Чимала частина території сучасної України входить до так званого **Великого степового мосту** (чи Євразійського степового коридору), що тягнеться від півночі Китаю до Середньодунайської низовини. Саме цими теренами рухалися кочові народи, і цей рух не лише призводив до переміщень сусідніх орд степовиків у західному напрямку, а й зачіпав численні осілі спільноти, які мешкали обабіч степів.

Неперервний степ широкою смугою тягнеться від Алтаю до Дунаю. Під час Великого переселення народів гунни почали рух на захід, стимулювавши інші народи до переміщень. Це не було чимось нечуваним — подібні хвилі міграцій відбувалися і раніше, але саме гунська навала закарбувалася в пам'яті сучасників як чи не вселенська катастрофа. Тож саме так вона й описана в джерелах, а жах перед доти не баченими варварами назавжди залишився в подальшій історичній традиції — навіть попри те, що слідом за гуннами тим самим простором одна за одною прокочувалися наступні хвилі кочівників.

На північ від степу розташована зона лісів. У лісі та на узліссях жили народи, серед яких були й слов'яни. У часи темних віків територія нинішньої України поділилася на дві виразно різні зони: лісову і степову, де проживали зовсім різні народи, з різним способом господарювання. Тобто історія України в темні віки — це, по суті, дві різні історії, що зрештою сплітаються в одну.

Євразійський степ.

Про джерела

Потреба зіставляти **писемні (історичні) і матеріальні (археологічні) джерела** зберігається ще з часів античності — стосується вона й темних віків. Та джерела темних віків дають змогу працювати зі значно цікавішими комбінаціями писемних та археологічних пам'яток, аніж це можливо під час вивчення попередніх періодів.

Ми впевнено можемо говорити про особливості господарювання деяких людських спільнот, простежувати політичну історію народів, принаймні її фрагменти. В окремих випадках уже вдається пов'язувати археологічні матеріали з конкретними народами й племенами, які відомі за писемними джерелами.

Писемні джерела

- ! Найчастіше кочові племена, що вели рухливий спосіб життя, не мали власної писемності. Як наслідок, про них писали переважно хроністи цивілізованих країн.

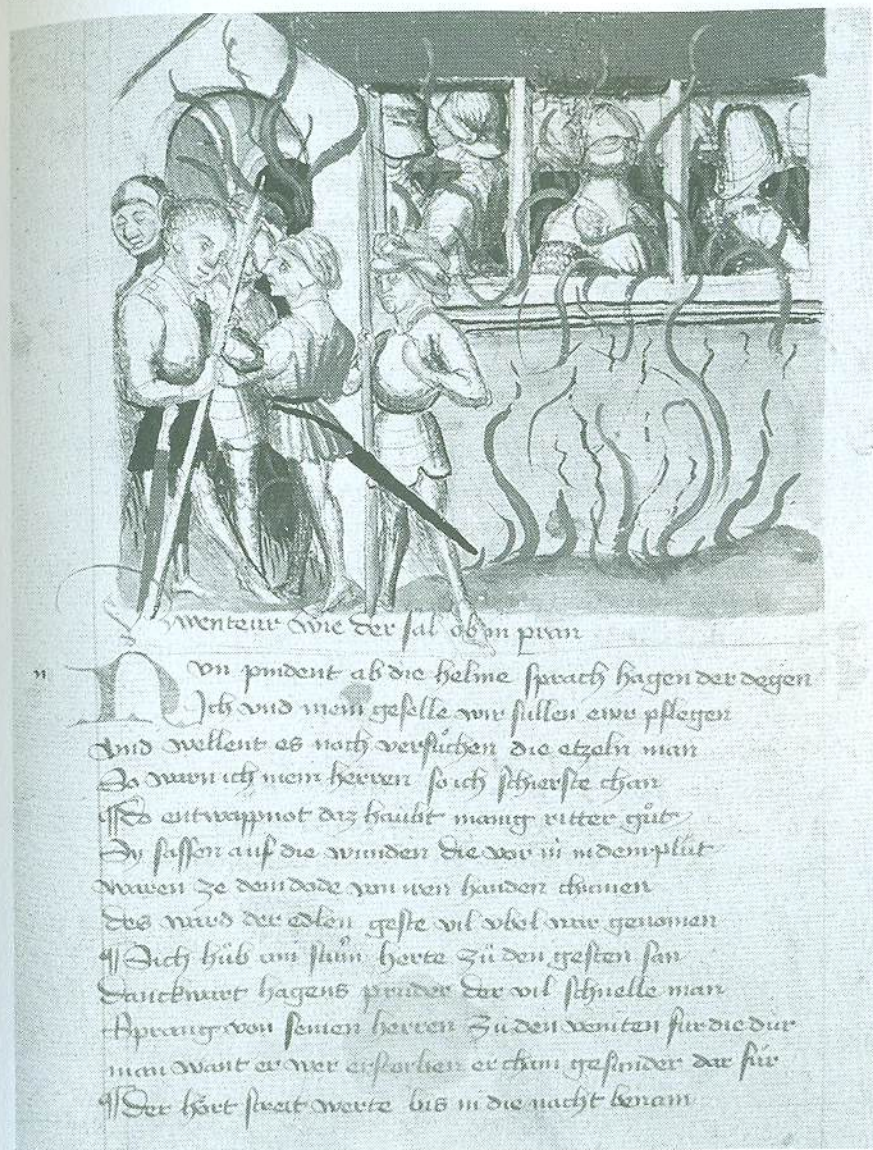
Порівняно з античними часами щодо темних віків зростає джерельне різноманіття. Джерела мають різне походження:

- китайські хроніки про кочовиків;
- хозарські документи;
- західно- і центральноєвропейські хроніки;
- твори візантійських авторів;
- тексти кавказьких і закавказьких авторів;
- праці арабів.

Китайські хроністи пишуть про життя в центральноазійському степу, про набіги кочівників на Китай. У цих документах містяться унікальні відомості про ранню історію гунів.

Хозарські документи проливають світло на історичний момент, коли хозари були присутні в Києві. Особливо цікаві хозарські документи в контексті

дослідження торгівлі. Також про історію Хозарії можна дізнатися з праць кавказьких і закавказьких авторів.

- * Гуни підпалюють власну споруду, щоб знищити бургундців, які ввійшли в неї. Німецький рукопис XV століття.